

ارزیابی حزب توده ایران
از نتایج اجتماعی حضور

در مجلس چهاردهم و کابینه دولت قوام

ملکه محمدی

نخستین کنفرانس ایالتی تهران

نخستین کنفرانس ایالتی تهران در تاریخ 17 مهر 1321 در شرایط دشوار حکومت نظامی و مخفیانه تشکیل شد. حزب طی یکسال موجودیت خود توانسته بود شبکه سازمانی خود را در بخش مهمی از استان ها و شهرستان ها گسترش دهد و عده ای متجاوز از 10 هزار نفر را در صفوف خود گرد آورد. در چنین شرایطی حزب نیازمند به خط مشی روشن در مبارزه علیه امپریالیسم و ارتجاع و برنامه و اساسنامه بود.

در نخستین کنفرانس ایالتی تهران که بدین منظور تشکیل شد و در واقع کنفرانس سراسری بود، 125 نماینده از سراسر کشور شرکت نمودند... که سه چهارم آن ها از تهران و بقیه از شهرستان ها بودند.

کنفرانس گزارش سازمانی، گزارش درباره برنامه و اساسنامه، خط مشی، تاکتیک حزب و گزارش مالی را مورد بررسی قرار داد و درباره آن ها قطعنامه صادر کرد.

در برنامه حزب علاوه بر شعار حفظ استقلال و تمامیت ارضی ایران، تامین آزادی های دموکراتیک، لغو قوانین ضد آزادی، از جمله قانون سیاه سال 1315، انجام اصلاحات ارضی، تامین حقوق سیاسی زنان، و به رسمیت شناختن اتحادیه های کارگری مطرح گردید. در این برنامه شعار "کارگران، دهقانان، روشنفکران، پیشه وران متحد شوید" بمثابة شعار بسیج کننده همه نیروهای و شعار "علیه هرگونه استعمارکشوری ایران مبارزه نمائید"، بمثابة نخستین فراخوان یک سازمان سیاسی علیه سلطه امپریالیسم جای برجسته ای داشت.

کنفرانس بمنظور پرورش ایدئولوژیک کادرها تشکیل شعبه خاصی بنام "شعبه تبلیغات" را در نظر گرفت و با تصویب اساسنامه موقت سازمان حزب را پی ریزی کرد.

در کنفرانس ایالتی تهران، کمیته ایالتی تهران مرکب از 15 نفر و کمیته تقشیش ایالتی انتخاب شدند. تصمیم گرفته شد کمیته ایالتی زمینه تشکیل کنگره حزبی را هرچه زود تر فراهم سازد.

نخستین کنگره حزب توده ایران

نخستین کنگره حزب در تاریخ 10 مرداد سال 1323 با شرکت 168 نماینده در کلوپ مرکزی حزب (واقع در خیابان فردوسی) تشکیل شد.

درباره گزارش های سیاسی، سازمانی و مالی و تغییرات در برنامه و اساسنامه و کمیسیون تقشیش بحث بعمل آمد و به نقائص کار حزب، علل آن و طرق برطرف ساختن نارسائی ها توجه گردید.

کنگره یاد آور شد که:

" حزب هنوز... وارد مرحله جدی تشکیلاتی خود نشده و دارای نواقصی است که از جمله علل این نواقص را می توان عدم سابقه احزاب در ایران دانست.

کنگره از جمله نقائص کار حزب را فقدان کادر کافی رهبری کننده دانست و متذکر شد که: "از لحاظ سیاسی حزب بزرگ و معروف و با نفوذ شده و حال آنکه تشکیلات حزب قادر به اداره نیست. بی تجربگی و نبودن کادر باندازه کافی در آغاز تشکیل حزب از علل عمده این نواقص است."

کنگره به مسئله ضرورت ارتباط زنده با شهرستان ها، رعایت نظم در فعالیت سازمانی و انضباط دقیق حزبی و نیز تصفیه صفوف حزب از عناصر ناباب توجه جدی نمود. کنگره بر مسئله ضرورت فعالیت در میان دهقانان و تشکیل اتحادیه های دهقانی تاکید نمود. فعالیت گسترده برای جلب زنان، متحد ساختن آنان و نیز تلاش برای متحد ساختن جوانان و روشنفکران از جمله توصیه های اکید کنگره بود. کنگره فعالیت چند ماهه گذشته فراکسیون حزب در مجلس را مورد تائید قرارداد و برای فراکسیون در کار دفاع از منافع زحمتکشان، ترویج نظریات حزب و افشاء محافل ارتجاعی نقش ارزنده ای قائل شد.

پس از 11 روز بحث و تبادل نظر درباره سیاست داخلی، سیاست خارجی، امور سازمانی و غیره کنگره با انتخاب 11 تن از نمایندگان به عضویت کمیته مرکزی حزب، 9 نفر به عضویت کمیسیون تقطیش و صدور اعلامیه به کار خود پایان داد.

طبق اساسنامه جدید، کمیته مرکزی پنج نفر را از میان اعضاء خود بعنوان هیئت سیاسی انتخاب کرد.

کنگره اعلامیه ای درباره این گردهمایی تاریخی انتشار داد که در آن گفته می شد: "نمایندگان نخستین کنگره حزبی ایمان دارند که حزب توده ایران پیوسته پرچمدار مبارزه علیه ارتجاع و استعمارخواه بود و از کمیته مرکزی آینده و کلیه دستگاه رهبری حزب منتظرند که با جد و جهد و فداکاری تمام در اجراء وظایف دشوار و مقدس خود بکوشند."

دومین کنفرانس ایالتی تهران

یکسال پس از تشکیل نخستین کنگره حزب، سازمان ایالتی تهران در تاریخ 26 مرداد 1324، دومین کنفرانس خود را تشکیل داد.

در کنفرانس 192 نماینده شرکت داشتند. در گزارش کمیته ایالتی تهران گفته می شد که: "اکنون که چهار سال از تشکیل حزب می گذرد، می توان بدون تظاهر گفت که بهترین و میرزترین کارگران در صفوف مقدم ما جای دارند و پاکترین و دانشمندترین روشنفکران سرنوشت خود را با توده های زحمتکش ایران یکی کرده و قوا و استعداد های ذیقیمت خود را به اختیار سپر متری و موفقیت حزب گذاشته اند."

کنفرانس سه روز بطول انجامید و پس از بحث های سالم و خلاق قطننامه ای بتصویب رسید. در قطننامه پایانی کنفرانس گفته می شد که:

"سازمان ایالتی تهران برای دفاع مشروع و عادلانه در برابر حملات آزادی کش ارتجاع، بمنظور تعطیل مشروطیت و سلب حقوق ملی باید کلیه مساعی خود را بکار برد تا تشکیلات حزبی را عملاً "و نظراً" و از هر حیث مجهز نماید... کنفرانس ایالتی تهران توجه کمیته مرکزی را به نظر فوق جلب نموده و امیدوار است که تاکتیک عمومی حزب با آن توافق داده شود."

سومین کنفرانس ایالتی تهران

از تاریخ 11 تا 20 تیرماه سال 1326 سومین کنفرانس ایالتی در کلوپ مرکزی حزب برگزار گردید.

ارگان مرکزی حزب در تاریخ 1326/4/22 درباره نتایج کار کنفرانس نوشت:

"در شرایط کنونی تشکیل این کنفرانس، مطالبی که در جلسات آن مطرح گردید و نتایجی که از آن مباحثات پرشور گرفته شد، تأثیری که در روح اعضاء خود باقی گذاشت، همه و همه دارای اهمیت شایانی است... رشد اعضاء در این کنفرانس شگفت انگیز بود... هیچ چیز سرسری نگذشت، هیچ چیز به تعارف بر گزار نشد...

کنفرانس به ملت ایران پیام فرستاد که مواظب و بیدار باشد، به نیروی خود اطمینان کند، چیزی جز قدرت ملی را درخور اعتماد نشمرد، رسوائی دشمنان رنگارنگ را ببیند و عدم قابلیت و انحطاط آن ها را درک کند، مطمئن باشد که حزب توده ایران و مبارزین آن حتی یک آن از راه حق خود، که راه اوست... منحرف نخواهد شد.

کنفرانس به ملت ایران پیام فرستاد که به اغواء جهانخواران از راه بدر نرود و در دام امپریالیسم نیفتد، بکوشد تا در حفظ صلح، در تأمین عدالت بین المللی نقش موثری بازی کند، به فرزندان ناخلف وطن مهلت ندهد تا آن ها تاریخ و حیثیت ما، رفاه و آزادی مردم ما، صلح و امنیت خطه ما را به بهای ناچیز بفروشند و دست متعدی امپریالیسم را در کشور گشوده کنند."

کنفرانس گام های مثبتی در تجدید سازمان، رفع نقائص و بهبود فعالیت حزب برداشت.

دومین کنگره حزب توده ایران

دومین کنگره با شرکت 118 عضو در تاریخ پنجم اردیبهشت سال 1327 در کلوپ مرکزی حزب گشایش یافت.

وظیفه مهم کنگره ارزیابی مواضع حزب در مورد حوادث مهم سیاسی و سازمانی در فاصله میان دو کنگره بود. در دستورکار کنگره مسائل زیر قرار گرفت:

1 - گزارش عمومی هیئت اجراییه درباره تحلیل اوضاع جهان و ایران، وضع عمومی حزب، فعالیت فراکسیون حزبی در دوره چهاردهم مجلس، موضع حزب درباره جنبش دمکراتیک آذربایجان، شرکت حزب در دولت قوام و ارزیابی فعالیت هیئت اجراییه موقت.

2 - تغییر اساسنامه حزب.

3 - گزارش درباره انشعاب در حزب.

4 - تصویب قطعنامه.

در ارزیابی از فعالیت گذشته حزب، کنگره ضمن تأیید این فعالیت همراه با برخی انتقادات، به مبارزه علیه امپریالیسم و ارتجاع توجه ویژه مبذول داشت.

در قطعنامه مربوط به ارزیابی فعالیت فراکسیون حزبی در مجلس چهاردهم، کوشش های این فراکسیون در راه وحدت نیروهای دمکراتیک در داخل مجلس در مبارزه علیه ارتجاع مثبت ارزیابی شد و اعلام گردید که فراکسیون وظایف خود را با سربلندی انجام داده و از تریبون مجلس برای آگاهی و بیداری مردم بنحو شایسته ای استفاده کرده است.

پشتیبان حزب از خواست های مردم آذربایجان و اعتراض شدید حزب به اقدامات غیر قانونی دولت در آذر 1325 بجا و بمورد ارزیابی گردید.

کنگره در قطعنامه خود شرکت در کابینه قوام را بمنظور بسط نفوذ حزب بجا و نتایج آن را مفید دانست و متذکر شد با آنکه کار وزیران حزبی خالی از نقص نبوده ولی به انجام وظایف محوله وفادار بوده اند. (مشروح این مقاله در کتاب چهل سال در سنگر مبارزه منتشر شده است).